

CAL 2301 – SOSYAL DÜŞÜNCELER TARİHİ

9. Hafta – Mikro Sosyoloji: Sembolik Etkileşimcilik,
Fenomenoloji ve Etnometodoloji

UYARI

- Bu bir dinleyici notudur ve lütfen **ders notu olarak değerlendirmeyiniz.**
- Bu slaytlar ilgili ders kitabındaki, 283 – 296 arası sayfaları kapsamaktadır.

Benlik ve Toplum

- 20.yy toplumsal düşüncesinde hakim fikir “işlevselcilik”tir.
- İşlevselcilik, aktörü yapısal öğelerin bir sonucu ele alınıyordu.
- “Benlik: İnsanın kendini algılama biçimidir”.
- Hakim eğilime göre “benlik” ideoloji ve kültüre göre tanımlanır.
- İşlevselcilik, Freud’un eylem modelini göz ardı etmiyordu. Ancak eylemin ve bilincin formlarını dikkate almaz.

Benlik ve Toplum

- Benliğin, toplumsal iletişim bağlamında sosyolojik önemini ilk fark Simmel olmuştur.
- Simmel kültür kavramının toplumsal ilişkilerin çerçevesi olduğuna inanıyordu ve kültür öznenin anlam katması sonucu ortaya çıkan bir olguydu

Sembolik Etkileşimcilik

George Herbert Mead: The Self Is Born of Society

Few people were surprised that George Herbert Mead became a college professor. He was born to a Massachusetts family with a strong intellectual tradition, and both his parents were academics. His father was both a preacher and a teacher at a number of colleges, and his mother served for a decade as president of Mount Holyoke College. But Mead also had a hand in shaping his own life, rebelling against the strongly religious atmosphere of his home and community. After completing college, he restlessly traveled throughout the Pacific Northwest, surveying for the railroad and reading voraciously. He gradually settled on the idea of studying philosophy, an academic endeavor he pursued at Harvard and in Europe. Mead took a teaching position at the new University of Chicago. But his outlook still veered from the conventional. For one thing, he rarely published, going against a long-standing tradition among academics. Mead's reputation and stature grew only after his death, when colleagues and former students collected and published his lecture notes. For another, Mead drew together a wide range of ideas to help launch the new field of social psychology. Finally, never content with life as it was, Mead was an active social reformer. To him, the course of an entire society was as ongoing and changeable as the life of any individual. This insight follows from his basic contention: Society may have the power to shape individuals, but people also have the capacity to mold their society. Sources: Based, in part, on Coser (1977) and Schellenberg (1978).

- Herbert Mead, 1920'lerde ABD için önemli bir sosyolojik eğilim olan Chicago Üniversitesi'nde çalışıyordu.
- Bu okulda Simmel'in yanında R.Park da dersler vermekteydi.
- Temel eğilim, kişisel öğelerin belirleyiciliğinin saptanmasıydı.

Sembolik Etkileşimcilik

- Çoğu görüş ABD'de ilk dönem sosyolojinin bu düzeyde bireysel etkileşime odaklanmasını, Kıta Avrupa'sındaki siyasal ve sınıfsal çatışmaların yaşanmamasıyla açıklar.
- 20.yy'ın başında hızla genişleyen kapitalist gelişim, Avrupa'lı analizlerin açıklayıcılığını azaltıyordu.
- Birey düzeyindeki bu analizler, toplum teorisi hassasiyetlerinden farklı bir biçimde atomistik toplum yorumları üretiyordu.

Herbert Mead

- Mead, “benlik” üzerine yorumları toplumsal teoriye uygun bir içerik kazandırarak, kullanışlı bir kavrama ulaştı.
- Ayrıca bireyi toplumun doğrudan bir ürünü olarak gören “pasif” benlik kavrayışından uzaklaşarak, çağdaş bir toplum teorisi kurabilmiştir.
- Mead’in doğrudan yazılmış bir eseri bulunmamaktadır. Çalışmaları yazdığı ve çoğu yayınlanmamış makaleler ve ders notları öğrencileri tarafından birleştirilmiştir.

Herbert Mead

- Mead için benlik, bazı biyolojik öğelere sahip olmakla birlikte çevreye uyumu ifade eden ilişkisel nitelikleri ifade eder.
- Kültür topluma anlam kazandıran bir unsurdur ve materyalist araçların dışında bir niteliğe sahiptir.
- Toplum ayrı ayrı zihinlerin ve varlıkların etkileşiminin bir ürünüdür.
- Dolayısıyla toplumsal denilen, insanların başkalarıyla kurduğu etkileşimlerle oluşur.

Herbert Mead

- Etkileşim kendi içerisinde anlamlı pratikler değildir. Etkileşime anlam kazandıran sembollerdir.
- Semboller insanlar arasında anlamlı etkileşimleri sağlayan sözcükler, nesnelere, jest ve mimiklerdir.
- Bu tür semboller, toplumsal ilişkileri kurucu unsurlardır.
- Semboller aynı zamanda toplumsal gerçeklikleri oluşturur. Sembollerden bağımsız bir biçimde sabit bir toplumsal gerçeklikten bahsedilemez.

Herbert Mead

- Aktörler kendi konumlarını karşılıklı iletişimler yoluyla tayin eder.
- İletişim anlamlı jestleri içerir ve bu jestler bilinçli şekilde kurulan, insani olanı insani olmayandan ayıran eylemdir.

Anlamlı Ötekiler

- İletişimi etkin kılan unsur anlamlı ötekilerdir.
- Anlamlı ötekiler, bireyin iletişime değer gördüğü ayrıca onlar dolayısıyla kendi farkına vardığı kısacası sosyalleşmesi için ölçü kabul ettiği diğer bireyleri ifade eder.
- Anlamlı ötekiler, bireyin sosyalleşmesiyle ilgilidir. Önce ebeveynler ile başlar, arkadaşlar, okul iş çevresi ve diğer toplumsal ilişkiler girer.

Anlamlı Ötekiler ve Benlik

- Benlik ancak başkalarıyla ilişki halinde anlamlıdır.
- Benlik bu anlamda hem özne hem de nesnedir:
 1. Ben (I): bireyin başkaları için var olan dünyada bir nesne olarak kendini kavraması
 2. Bana (me): Benliğin kendisini başkalarının gözüyle tanımlamasıdır.
- Bu açıdan benlik hem “ben” hem de “bana” yı barındırır. Bana anlamlı ötekiler yoluyla kurulan ilişkiyi ifade eder. Örneğin anne kız ilişkisinde kızlar annelerinin rollerini benimseyerek toplumsallaşır ve **kendi benliğinin** dışına çıkar.
- Yani toplumsallaşmak için, “kendi benliğinin” dışına çıkması ve “bana”yı geliştirmesi gerekir.

Anlamalı Ötekiler ve Benlik

- Temelde Mead'in anlatmak istediđi, toplumun mikro ilişkiler üzerinden kurulduđudur.
- Bu ilişkiler, bireyin dış çevreyi tanımasıyla ve onlarla kurduğu “iletişimsel düzlem”le ilgilidir.
- Bu ilişkiler semboller yoluyla düzenli etkileşimler oluşturur ve zamanla ortak hareket paydaları meydana getirir. Dolayısıyla toplumu bu tür etkileşimler ve semboller yoluyla tanımlanmalıdır.
- Yani işlevselcilik gibi özne toplum tarafından kurulmaz; aksine toplum özne tarafından inşa edilir.

Fenomenoloji

- Özne ve nesne arasındaki ilişkilere odaklanır.
- Toplumsal yapılar bireyin toplumla kurduğu ilişkiler, algı ve deneyimler ile şekillenir.
- Ancak bu yapılar, belli düzenlilikleri ve yasaları olan şeyler değil; aksine rastlantısal olarak oluşmuş unsurlardır.
- Her şey rastlantısal olarak açıklanabildiğine göre, önemli olan yapılara değil **özlere** odaklanmaktır.

Alfred Schutz

- Schutz da öznenin yaratıcı ve aktif bir rol oynadığını düşünmektedir.
- Toplumsal teorinin ilgi alanı, öznenin anlam katan eylemlerini anlamaktır.
- Anlamacı yaklaşım

Alfred Schutz

- Schutz, Husserl'in yaptığı çalışmalardan fazlasıyla etkilenmiştir ve felsefesini toplumsal teoriye tercüme etmiştir.
- Husserl temelde nesnelere kavrayabilme kapasitemizin deneyimlerimizle ilişkili olduğunu ileri sürer. Bu açıdan nesnelere kavrayabilmek için önvarsayımlardan ve yanlış deneyimlerden soyutlamak gerekir.

Alfred Schutz

- Bu yorumun sosyolojik karşılığına göre Schutz, analiz yapma ve anlamaya odaklanmalıdır. Anlama dışarıda olan dünyayı kavramayı değil, onun nasıl kurulduğunun kavranmasıyla olur.
- Tarihsel değil, pratik öğelerin önemi.
- Gündelik hayat özneler arası olarak kurulur. Yani deneyim sadece öznel olarak oluşmaz. Dünya özel değildir, başkalarıyla paylaşılır.

Alfred Schutz

- Toplumsal gerçeklik ve varlıklar, birbiriyle etkileşim halinde olan sayısız aktörün etkileşimi sonucunda anlamlı olur.
- Bu bakımdan toplumsal gerçeklik, toplumsal yaşam içindeki bütün nesne ve deneyimlerin toplamıdır.
- Deneyimin önem kazanması atomizm anlamına gelmez.
- Aksine deneyimin değerli olması için, başkalarının eylemlerine muhtaçtır. Toplumsal eylem saf haliyle yorumlanmaz.

Tipleřtirmeler

- Bireyin toplumsal dŸnyada başka bireylerle kurduğu ilişkilerin anlamlı olabilmesi için tipleştirmeler (Weber'in ideal tipleriyle aynı anlamda) yoluyla anlamlı dizilişler oluşturur.
- Bu biçimde anlam kazanan deneyimler, başkalarının deneyimleriyle karşılaştığında “davranışsal bilgi birikimini” oluşturur.

Gündelik Hayat

- Gündelik hayat, toplumsal etkileşimin şekillendiği ortamlardır.
- Sanılanın aksine son derece basit kurallar tarafından yönlendirilir.
- Deneyimlerin evrensel doğasından farklı olarak gündelik hayat içerisinde birey, az sayıda tiplere haizdir.
- Toplumsal ilişkiler çoğunlukla sorgulanmayan klişeler ve alışkanlıklar tarafından yönlendirilir.

Gündelik Hayat

- Bireyin toplumsal ilişkilerini genellikle “tasarılar” etrafında yönlendirmeye çalışır.
- Bu tasarılar pratik niteliklidir ve çıkar ile tanımlanır.
- Bu tasarıların gerçekleştirilmesi amacıyla birey bir toplumsal gerçekliğin yönünü kavrar.
- Tüm tasarımlar yorumlanmış olgulardır ve bunları bilinçli bir şekilde kurar.

Biz ve İlintili Bölgeler

- Tasarılar ve deneyimler bireysel değil kolektiftir (benim değil, bizim).
- Gündelik yaşamın temelini “biz” ilişkisi oluşturur.
- Toplumsal yaşam aile ve arkadaşlar gibi yakın ilişkilerden, anonim ve dolaylı olanlara doğru uzanan ilişkiler ağından meydana gelir.
- İlişkiler ağı farkı tasarımlara dayanan “ilintili bölgeler”i meydana getirir. Özne biz yoluyla deneyimlerini anlamlı hale getirir. İlişkiler ağı yoluyla da toplumu meydana getirir.

Fenomenoloji

- Toplumsal hayat, nesnel bir sistem ya da bir yapı değildir.
- Toplumsal dünya, farklı toplumsal gruplar (biz yapıları) tarafından oluşturulan ortak varsayımlar ve bilgi birikimlerinin bir ürünüdür.
- Dolayısıyla yapısal koşulların değil, bilinç ve eylem yoluyla kurulur.

Etnometodoloji

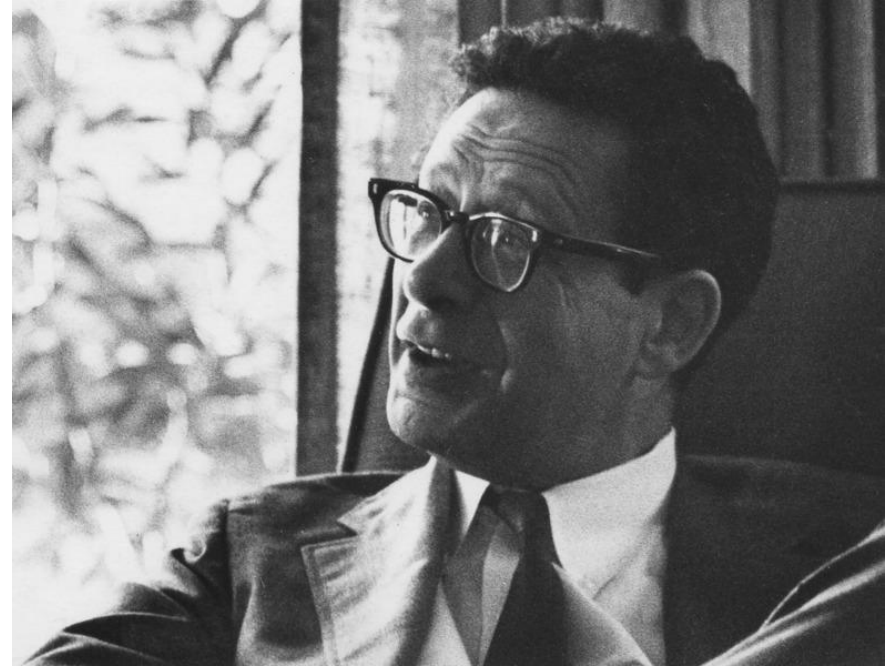
- *“Toplumun sıradan üyelerinin kendilerini içinde buldukları durumları anlamlandırmalarına, bu durumlar içinde kendilerine çözümler üretmelerine ve bu durumlara göre hareket etmelerini aracılık eden sağduyuya dayalı bir bütündür”.*

Etnometodoloji

- İşlevselciliğin temel çıkması, bireyi motive eden normatif standartlardan bahsetmesine rağmen, bu standartların nasıl ortaya çıktığını ve insanların farklı değer yargılarından hangisini seçtiğini açıklayamaz.
- Parsons'ın varsaydığı gibi kültürel etmenler homojen nitelikler göstermez ve sanıldığından fazla parçalıdır.

Harold Garfinkel

- Etnometodoloji, Garfinkel tarafından ortaya atılmıştır.
- Etno, bireysel bilgi birikimi anlamına gelir.
- Temel amacı, Parsons'un açtığı bıraktığı kültürün normların nasıl keşfedildiğini anlamaktır.

Harold Garfinkel

- Aktörler norm ve eylemler karşısında düşünceyle hareket ederler.
- Hedefin seçilmesinde belirleyici olan eylemin muhtemel sonuçlarına yönelik “üyelerin pratik bilgisi”dir.
- Parsons’un aksine özne pratik akıl yürütmeye tanımlanmalıdır.

Harold Garfinkel

- Özne toplumsal eylemi, doğrudan katıldığı farklı eylem biçimlerini gözleyerek ve yorumlayarak karar verir.
- Fenomenoloji gibi gündelik yaşamın toplumsal teori açısından temel ilgi alanı olması gerektiğini iddia eder.
- Toplumsal teori, gündelik yaşamın örtük kurallarını ve bunların oluşumunu ortaya çıkarmalıdır.

Dizinsellik

- Gündelik yaşam içerisinde toplumsal eylem, anlamları somut hale getiren davranışsal öğelerden türemektedir.
- Dolayısıyla anlam bağlama tabidir. Farklı koşullardan davranışsal öğelerin içerikleri ve yönelimleri değişebilir.
- Dizinsellik, anlamların farklı koşullarda nasıl dönüşebildiğini açıklar.

Etnometodoloji

- Anlamlar, dizinsellik tarafından şekillendirildiğine göre, nesnel bir biçim almaz.
- Toplum bireyin atomize olarak kurduğu ilişkilerden öte bir anlama sahip değildir.
- Özne – toplum ilişkisinde özne sadece belirleyici değil, aynı zamanda tanımlayıcıdır.